

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ (๑) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่งค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรย์ (๓) ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่งค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรย์ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจิตอาสา

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจิตอาสาที่ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมไว้มีอยู่ ๕ หลักพุทธธรรมคือ (๑) สังคหวัตถุ ๔ (๒) อิทธิบาท ๔ (๓) พรหมวิหาร ๔ (๔) ฆราวาสธรรม ๔ (๕) สาราณียธรรม ๖

๕.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่งค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรย์

ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาซึ่งนำไปสู่การทำงานจิตอาสานั้นล้วนมาจากความปรารถนาเข้าไปช่วยเหลือโดยไม่ใช้ภาระหน้าที่ และไม่หวังผลตอบแทน ผลคือสังคมเกิดความสุขทั้งจากการให้และการรับ ดังที่พระไพศาล วิสาโล กล่าวไว้ว่า “จิตอาสา” คือจิตที่พร้อมจะสละร่างกาย ความสามารถ สติปัญญาและเวลาเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในสังคม เป็นจิตที่เป็นสุขเมื่อได้ทำความดี ไม่นิ่งดูตายเมื่อพบเห็นผู้ประสบกับความทุกข์ยาก^๑ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่รองศาสตราจารย์ ศุภรัตน์ รัตนมุกข์ กล่าวว่ากรณีที่บุคคลหนึ่งตัดสินใจเข้าร่วมงานจิตอาสานั้น คนทั่วไปอาจมองว่าเขาเหล่านั้นมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นี้มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ^๒ คือ

^๑ พระไพศาล วิสาโล, เมื่อดอกไม้บานสะพรั่งทั้งแผ่นดิน, หน้า ๕.

^๒ ศุภรัตน์ รัตนมุกข์, “อาสาสมัคร การพัฒนาตนเองและสังคม”. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๔๘) : ๓.

- ๑) ความปรารถนาที่จะให้
- ๒) ความรู้สึกเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น
- ๓) ไม่มีแรงจูงใจที่จะรับสิ่งตอบแทนจากการกระทำนั้น

ในส่วนการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ สื่อมหัทศจรรย์นั้นเกิดจากการหล่อหลอมพฤติกรรมและจิตใจเยาวชนผ่านกิจกรรมในค่ายทั้ง ๘ ฐาน ตามความสนใจและความถนัดส่วนบุคคล เยาวชน SOS ได้ร่วมกันถ่ายทอดผลงานที่เรียนรู้จากประสบการณ์ในค่ายออกมาเป็นชิ้นงานในวันปิดค่าย รวมถึงมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมจิตอาสาอื่นๆ ภายหลังเสร็จสิ้นค่ายเยาวชน SOS ไปแล้ว กิจกรรมดังกล่าว มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑) เด็กสร้างหนัง หนังสือเด็ก (ภาพยนตร์และภาพนิ่ง) เยาวชนกลุ่มนี้ร่วมสร้างภาพยนตร์สั้นเรื่อง ความสุขเล็กๆ หลังจากเสร็จสิ้นค่าย ๘ สื่อมหัทศจรรย์ ได้ต่อยอดศึกษาการทำภาพยนตร์สั้นเพิ่มเติม ถ่ายทอดโดยครูต้นน้ำคณะเดิม และได้ทำภาพยนตร์สั้นออกมาอีก ๓ เรื่อง เผยแพร่ทาง Youtube และสถานีโทรทัศน์ SOS

๒) บ้านนี้มีมอริยะ (รายการโทรทัศน์) นอกจากเยาวชนได้ร่วมกันผลิตรายการบ้านนี้มีมอริยะ ระหว่างอยู่ในค่ายเยาวชน SOS แล้ว มีเยาวชนที่สนใจการผลิตรายการโทรทัศน์จำนวนหนึ่งยังเข้าร่วมฝึกงานการผลิตรายการบ้านนี้มีมอริยะกับทางคณะทำงานของเสถียรธรรมสถานอย่างต่อเนื่อง รายการนี้ผลิตเพื่อออกอากาศทาง www.sdslive.org เดือนละ ๔ ตอน รวมถึงช่อง TNN ทุกวันเสาร์เวลา ๑๘.๐๐-๑๘.๓๐ น.

๓) ธรรมดา ธรรมแดนส์ (การเต้น) หลังจากออกจากค่ายเยาวชน SOS ไปแล้ว เยาวชนกลุ่มการเต้นได้รวมตัวกันสร้างเครือข่ายในกรุงเทพมหานคร สระแก้ว และราชบุรี โดยมีเสถียรธรรมสถานเป็นศูนย์กลางด้านข้อมูล การสนับสนุนผู้ฝึกสอน และการกระจายข่าวสารเพื่อโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดนั้นๆ เข้าร่วมกิจกรรม

๔) ละครหลังฉาก (ละคร) เยาวชนกลุ่มนี้ได้รวมตัวกันผลิตละครและจัดแสดงในงานเปิดและปิดการประชุมสภาภริดาโลกครั้งที่ ๑๒ จัดขึ้น ณ เสถียรธรรมสถานระหว่างวันที่ ๑๒-๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๔ และเยาวชนส่วนใหญ่นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากค่าย ๘ สื่อมหัทศจรรย์ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนตนเอง เช่นการสร้างเครือข่ายกลุ่มละครระหว่างโรงเรียน การทำงานเป็นจิตอาสาผลิตละครสั้น ละครเวทีให้โรงเรียนหรือชุมชน โดยมีครูต้นน้ำจากเสถียรธรรมสถานเป็นที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิดเรื่องการเขียนบทและการแสดง

๕) คนธรรม เบื้องหน้า (วิทยุ) ภายหลังจบกิจกรรมในค่าย มีเยาวชนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดรายการวิทยุ “ธรรมสวัสดิ์” ผ่านสถานีวิทยุ ม.ก. บางเขน ความถี่ ๑,๑๐๗ กิโลเฮิร์ตซ์ FM ๑๐๗.๒๕ เมกะเฮิร์ตซ์ สถานีวิทยุ ม.ก. ความถี่ ๖๑๒ กิโลเฮิร์ตซ์ สถานีวิทยุ ม.ก. ขอนแก่น ความถี่ ๑,๓๑๔ กิโลเฮิร์ตซ์ และสถานีวิทยุ ม.ก. สงขลา ความถี่ ๑,๒๖๙ กิโลเฮิร์ตซ์

๖) ทำเพลง เพลงธรรม (ดนตรี) เยาวชนร่วมก่อตั้งวงดนตรีขึ้นมาได้แก่ วงตติยมปิวง Flower Bloom และวง SOS ครูต้นนำนำเยาวชนกลุ่มนี้ไปแสดงตามสถานที่ต่างๆ เช่น หอจดหมายเหตุพุทธทาส กรุงเทพมหานคร งานมหกรรมเด็กแนวบวก ร่วมกับกลุ่มพาย พาย คิด้ส์ คลับ ร้องเพลงออกรายการโทรทัศน์ร่วมกัน ทางช่องไทยพีบีเอส นอกจากนี้พบว่า มีเยาวชน ๑ คนที่มีความสามารถด้านการแต่งเพลง โดยเพลงของเยาวชนท่านนี้คือเพลง “แค่ความฝัน” ได้รับการคัดเลือกเป็นเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง “สวัสดิ์ความรัก” ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการภาพยนตร์สั้นชุด ความรัก ศรัทธา และปาฏิหาริย์ โดยเสถียรธรรมสถาน

๗) ธรรมสวัสดิ์ (นิตยสาร) ระหว่างการดำเนินการในค่าย เยาวชนร่วมผลิตนิตยสารธรรมสวัสดิ์ เขียนบทความเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในค่าย ๘ สัปดาห์ศจรรย์ หลังจากกิจกรรมค่ายเสร็จสิ้นลงมีเยาวชน ๒ คนที่สนใจจะต่อยอดความสามารถในการเขียนบทความ โดยมีครูต้นนำให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

๘) ธรรมะออนไลน์ (สื่อออนไลน์) เยาวชนแสดงความสามารถโดยการตัดต่อรายการบ้านนี้มีอิริยา ผ่านระบบ Internet และต่อยอดความสนใจและความสามารถของตนอย่างต่อเนื่องแม้จะจบค่ายไปแล้ว

การเรียนรู้จากประสบการณ์และการทำงานร่วมกัน รวมถึงการทอดแทรกธรรมะเข้าไปในกิจกรรม ทำให้ได้ผลคือเยาวชนได้เรียนรู้การทำงานจิตอาสา ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น และได้พัฒนาตน นอกจากนี้เยาวชนได้ค้นพบและแสดงทักษะความสามารถของตนเอง ผลิตผลงานออกสู่สาธารณชนเพื่อประโยชน์ของสังคม

๕.๑.๓ การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชนค่าย SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ สัปดาห์ศจรรย์

ด้านการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา พบว่าหลักพุทธธรรมที่เยาวชน SOS รุ่น ค่าย ๘ สัปดาห์ศจรรย์ส่วนใหญ่ ประยุกต์ใช้คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ ในข้อธรรมเรื่อง ทานและอิตถจริยา หลักอิทธิบาท ๔ ในข้อธรรมเรื่อง ฉันทะ หลักพรหมวิหาร ๔ ในข้อธรรมเรื่อง เมตตา กรุณา มุติตา และอุเบกขา หลักขร้าวาสธรรม ๔ ในข้อธรรมเรื่อง จาคะ และลำดับ

สุดท้าย ในเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา คือหลักสาราณียธรรม ๖ ในข้อธรรมเรื่อง เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโมคิตา

ด้านการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น พบว่าหลักพุทธธรรมที่เยาวชน SOS รุ่น ๘ สื่อมหัทศจรรย์ส่วนใหญ่ ประยุกต์ใช้คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ ในข้อธรรมเรื่อง ปิยวาจา หลักพรหมวิหาร ๔ ในข้อธรรมเรื่อง อุเบกขา หลักฆราวาสธรรม ๔ ในข้อธรรมเรื่อง สัจจะ และลำดับสุดท้ายในเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น คือ สาราณียธรรม ๖ ในข้อธรรมเรื่อง ภูมิฐิติสามัญญตา

ในส่วนการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาตน พบว่าหลักพุทธธรรมที่เยาวชน SOS รุ่น ๘ สื่อมหัทศจรรย์โดยรวม ประยุกต์ใช้คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ ในข้อธรรมเรื่อง สมานัตตตา หลักอิทธิบาท ๔ ในข้อธรรม ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา หลักพรหมวิหาร ๔ ในข้อธรรมเรื่อง อุเบกขา หลักฆราวาสธรรม ๔ ในข้อธรรมเรื่อง ทมะ ขันติ และลำดับสุดท้ายในเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาตนคือ สาราณียธรรม ๖ ในข้อธรรมเรื่อง สีสสามัญญตา

๕.๒ อภิปรายผล

จากการสัมภาษณ์เยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ สื่อมหัทศจรรย์ ทำให้ทราบว่าการทำงานจิตอาสาได้เรียนรู้จากประสบการณ์และการทำงานร่วมกัน รวมถึงการค้นพบทักษะความสามารถของตนเอง ทำให้เยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ สื่อมหัทศจรรย์ มีทัศนคติและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดี มีคุณธรรมสูงขึ้น พร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลงและความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับทัศนคติของตนเอง เยาวชนมีการต่อยอดการทำงานจิตอาสาไปยังสถาบันการศึกษาและชุมชนของตนเองเพื่อรับใช้สังคม ดังคาถาประจำวันคาถาที่ ๓ ที่แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุดได้ให้แก่เยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ สื่อมหัทศจรรย์ไว้ว่า ยอมตนให้คนใช้ ฝึกตนให้ใช้คน ไม่รอให้ใครใช้

ผู้วิจัยได้พบประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ สื่อมหัทศจรรย์ว่าเยาวชนต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จึงใช้ทักษะความสามารถของตนเองในเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับสื่อที่ตนเองถนัดเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม นั้นเป็นพื้นฐานของจิตใจที่มีความเมตตา กรุณา เป็นผู้ที่มีความสุขที่ได้ให้ นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าเยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ สื่อมหัทศจรรย์มีการลดความเห็นแก่ตัวลง และรู้จักการให้มากขึ้น ทั้งนี้จากกระบวนการในค่ายเยาวชน SOS ที่มีกิจกรรมส่งเสริมการทำงานกลุ่มร่วมกัน การเห็นตัวอย่างการให้จากพี่ต้นน้ำในค่าย การให้ธรรมะและคำสั่งสอนจากแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด หากเยาวชนทั้งหลายมีพื้นฐานจิตใจเช่นนี้ สังคมและประเทศชาติจะสงบสุข

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นที่ได้จากการตอบคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกดังต่อไปนี้

๑) แนวคิดจิตอาสา ได้แก่การค้นพบทักษะความสามารถของตนเอง จึงต้องการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงต้องการให้ผู้ใหญ่และคนในครอบครัวเห็นว่าตนเองทำได้ จากนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงและยกระดับเป็นการทำงานจิตอาสา งานที่กระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน

๒) การทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้แก่การร่วมกิจกรรมในค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรยา การประสบปัญหาในการทำงานหรือกิจกรรมกลุ่ม ทำให้เยาวชนเรียนรู้และปรับตนเองทั้งด้านทัศนคติและพฤติกรรมในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เช่น ในประเด็นการฟัง ทักษะการพูด การแก้ไขปัญหา

๓) การพัฒนาตน ได้แก่การทำงานจิตอาสาและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรยา สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงรวมถึงความผิดหวังที่เกิดขึ้นว่าเป็นเรื่องปกติ และที่สำคัญรู้จักการให้อภัยทั้งให้อภัยตนเองและผู้อื่น

จากงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยพบว่า การมีจิตอาสาในระดับเยาวชนในสังคมจะส่งผลต่อการยกระดับจิตใจเยาวชนให้มีคุณธรรมและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนให้เป็นคนดี ไม่ก่อปัญหาสังคมเป็นการสร้างผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคตเพื่อความเจริญของประเทศชาติ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

เยาวชนจำนวน ๘ คนจาก ๑๐ คน ได้กล่าวถึงความต้องการใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ จึงควรขยายผลการทำงานค่ายเยาวชนเช่นนี้ไปสู่องค์กรอื่นๆ รวมถึงการมีผู้เชี่ยวชาญเข้าไปชี้แนะกิจกรรมให้แก่เยาวชนอย่างใกล้ชิด เพื่อเยาวชนได้ดำเนินกิจกรรมด้วยความถูกต้อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะการทำวิจัยต่อไป

๑) การวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเฉพาะกลุ่มเยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรยา ซึ่งเป็นจำนวนประชากรจำนวนน้อย ดังนั้นหากมีผู้ต้องการศึกษาในเรื่องการทำงานจิตอาสาของเยาวชนต่อ ควรขยายครอบคลุมให้ประชากรหลากหลาย เพื่อจะได้ผลชัดเจนขึ้น

๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบการทำงานจิตอาสาของเยาวชนในค่ายเยาวชนอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อหาข้อค้นพบใหม่และนำไปสู่การพัฒนาการทำงานจิตอาสาในกลุ่มเยาวชนต่อไป